

FÖRVALTNINGSRÄTTEN
I STOCKHOLM
Allmänna avdelningen

DOM
2011-02-22
Meddelad i
Stockholm

Mål nr
40555-10 m.fl.
Enhet 12

SÖKANDE

Mailworld Office AB, 556790-7778
Nybrogatan 25 B
114 39 Stockholm

Ombud:
Advokaten Martin Dell
Aprovis AB
Rödhakegatan 10
254 50 Helsingborg

MOTPARTER, se bilaga 1

Ombud:
SKL Kommentus AB
117 99 Stockholm

SAKEN

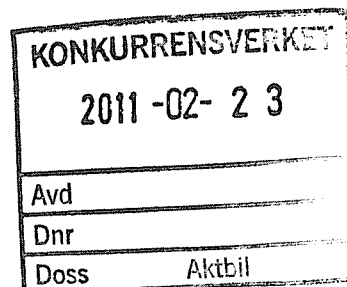
Ansökan om överprövning enligt lagen (2007:1091) om offentlig upphandling – LOU

DOMSLUT

Förvaltningsrätten bifaller delvis Mailworld Office AB:s ansökan om åtgärder enligt LOU och förordnar att de Upphandlande Myndigheternas upphandling av postförmedlingstjänster, projektnummer 10068, ska göras om avseende Område B.

Ansökan om överprövning avslås i övrigt.

Förvaltningsrätternas interimistiska beslut upphör därmed att gälla.

BAKGRUND

SKL Kommentus AB (Kommentus) har på uppdrag av de upphandlande myndigheter som listas i bilaga 1 (de Upphandlande Myndigheterna) genomfört en samordnad upphandling av postförmedlingstjänster, projektnummer 10068 (Upphandlingen). Upphandlingen har genomförts som en öppen upphandling enligt LOU. Upphandlingen har omfattat två huvudområden, brevförmedlingstjänster (Område A – I) och paketförmedlingstjänster (Område J – K).

I tilldelningsbeslut har Kommentus meddelat att man har för avsikt att teckna avtal med andra leverantörer än Mailworld Office AB (MOAB) avseende områdena A, B, D, E och G.

ANSÖKAN OM ÖVERPRÖVNING

MOAB yrkar att förvaltningsrätten ska förordna att Upphandlingen ska göras om avseende upphandlingsområdena:

- A - Porto
- B - Lokal distribution av brev försändelser
- D1 - Sorterad brevsändning 1:a klassbrev
- D2 - Sorterad brevsändning ekonomibrev
- E1 - Osorterad brevsändning 1:a klassbrev
- E2 - Osorterad brevsändning ekonomibrev
- G1 - ADR (adresserad direktreklam) sorterad
- G2 - ADR (adresserad direktreklam) osorterad
- G3 - Posttidning B sorterad
- G4 - Posttidning B osorterad

Till stöd för ansökan anför MOAB bl.a. följande.

Konkurrensbegränsning

Det är i Sverige endast Posten Meddelande AB (Posten) som har ett system för rikstäckande brev försändelser och således endast Posten som kan läm-

FÖRVALTNINGSRÄTTEN
I STOCKHOLM
Allmänna avdelningen

DOM

na anbud inom Område A. Dessutom ska en frankeringsmaskin användas. Då bara Posten utför rikstäckande försändelser av 1:a klassbrev behöver också Postens frankeringsmaskin användas. Detta gör det omöjligt för andra aktörer än Posten att lämna ett oberoende anbud på Område A. Bl.a. innebär detta också att Postens porto alltid gäller för sådana försändelser. En oberoende operatör skulle således inte själv kunna bestämma portot. I en sådan situation är det givetvis omöjligt för ett annat bolag än Posten att lämna anbud. Bara Posten har lämnat anbud på Område A.

På Område B måste anbud avse både 1:a klassbrev och ekonomibrev. Anbud kan lämnas på lokal nivå/lokal täckning. Anbud kan därutöver lämnas på länsnivå. Även några av postens privata konkurrenter kan distribuera 1:a klassbrev på kommunnivå. En länstäckande distribution av 1:a klassbrev är däremot, med mycket begränsade undantag, endast möjlig för Posten. Således kan i princip endast Posten lämna ett oberoende anbud på en nivå som är större än ett postnummerområde eller en kommun. De Upphandlande Myndigheterna har slagit ihop tjänster där det finns viss konkurrens (ekonomibrev på lokal och länsnivå) med tjänster där Posten möter svag eller ingen konkurrens (1:a klassbrev utanför kommun/postnummernivån) och krävt att en och samma leverantör ska utföra samtliga tjänster. Detta medför att de fria operatörerna i princip förlorar sin möjlighet att konkurrera med Posten i anbudsgivningen.

Även avseende Områdena D och E uppstår en liknande effekt, dock delvis av annan orsak. Den minsta möjliga geografiska täckningen är länsnivån. Den alternativa täckningen avser regionnivå. Detta betyder att de fria operatörerna förutom i undantagssituationer inte kan lämna oberoende anbud avseende 1:a klassbrev, då ett sådant anbud minst ska göras på länsnivå. Vad avser regionnivå är det varken avseende 1:a klassbrev eller ekonomibrev möjligt för någon annan än Posten att lämna ett oberoende anbud. Detta bevisas av det faktum att inga sådana anbud har inkommit i

Upphandlingen från annan än Posten. Alternativt kan leverantörerna naturligtvis anlita Posten såsom underleverantör. Detta försämrar dock uppenbarligen deras möjligheter att vinna ramavtalen och i slutändan leder detta till att Posten indirekt blir avtalspart och kan befästa och förstärka sitt monopol. Detta har också resulterat i att Posten tilldelats i princip all distribution av 1:a klassbrev inom Områden D och E.

Konkurrensen inskränks dock även av en ytterligare orsak. Det räcker med att en liten del av försändelsen (ett enda brev utav 100 000 skulle räcka) ska skickas utanför länet för att länsleverantören ska tappa hela försändelsen till regionleverantören. Denna regionleverantör kan dock endast vara Posten. Detta medför att den redan beskedliga konkurrensen avseende Områdena D och E sätts ur spel vid ett stort antal försändelser.

Upphandlande myndigheter behöver inför ett upphandlingsförfarande ta ställning till hur upphandlingen ska utformas för att främja konkurrensen och undvika att monopolsituationer skapas eller förstärks. I detta ligger att en upphandlande myndighet aktivt ska söka efter vägar för att gestalta upphandlingen så att resultatet blir en effektivare konkurrens. Förfrågningsunderlaget leder till uppkomsten av de sorters ramavtal som ska undvikas. Postens andel, mätt i antal tilldelade avtal, ligger med ca 89 procent till och med lite över den nivå som Post- och telestyrelsen (PTS) uppger som Postens generella marknadsandel (88 procent). Mätt i volym borde Postens andel till och med ligga långt över denna siffra. Resultatet är en upphandling som förhindrar, begränsar och snedvrider konkurrensen till Postens fördel och de fria operatörernas nackdel. Detta bevisas också av att antalet övriga anbudsgivare och leverantörer måste anses vara exceptionellt litet mot bakgrund av Upphandlingens värde och föremål. Upphandlingens resultat bekräftar således den av MOAB befarade effekten av Förfrågningsunderlagets uppbyggnad.

Det eftersträvade syftet i Upphandlingen är att upphandla de aktuella tjänsterna till det lägsta priset. Att kraven enligt Områdena A, B, D och E inte är proportionella i detta avseende framgår av följande.

Område A: Kraven är inte proportionella redan på grund av att det saknas indikationer på att de utgör effektiva medel för att åstadkomma upphandlingens målsättning. Alternativt är proportionalitetskravet inte uppfyllt i och med att åtgärderna inte är nödvändiga. Det finns nämligen mindre ingripande alternativ.

Område B: Det finns ingenting som tyder på att det skulle uppstå några pris- eller andra fördelar genom att bunta ihop de två sorters försändelserna (1:a klassbrev och ekonomibrev). 1:a klassbrev och ekonomibrev separeras nämligen ändå redan när de frankeras hos de Upphandlande Myndigheterna eller en möjlig annan leverantör av frankeringsservicen. Därför hade det varit möjligt att lägga ut distributionen av dessa två typer av försändelser på olika entreprenörer utan extrakostnader för separeringen. Åtgärden är således inte effektiv och lämplig för att uppnå sitt syfte. Den motverkar istället till och med syftet. Hade man istället delat på de två områdena hade man nämligen till och med skapat en ökad konkurrens och kunnat uppnå lägre priser för de mindre geografiska områdena (län) där de fria operatörerna konkurrerar med Posten avseende ekonomibrevsdistribution.

Denna effekt har t.ex. uppnåtts inom Område D2. Inom detta Område fick separata anbud lämnas för ekonomibrev och detta har lett till att fyra anbud lämnats och två fria operatörer t.o.m. lämnat billigare anbud än Posten. Posten hade lämnat det dyraste anbudet för Område B (Posten offererade samma pris lokalt som rikstäckande). Posten har dock ändå kunnat vinna ramavtal för de flesta geografiska områdena inom Område B eftersom det inom många områden inte fanns någon konkurrent.

Områden D och E: Inom Område B uppställdes följande regel: "Om leverantören på lokal nivå inte kan distribuera försändelser inom hela länet/riket skall han utan kostnad för upphandlande myndighet bistå med separation av försändelser samt vidarebefordra dessa till antagen leverantör på läns- och/eller riksnivå." Denna mindre ingripande modell hade även kunnat tillämpas inom Områdena D och E. Framförallt avseende Område D är det också märkligt att denna enkla modell inte tillämpats. Försändelserna är nämligen redan per definition postnummersorterade. De är med andra ord redan uppdelade på ett sätt som möjliggör att skilja de delar som ska utföras av länsleverantören och de delar som ska utföras av regionleverantören. Posten har lämnat det dyraste anbudet avseende Område D1. Trots detta har Posten vunnit samtliga avtal med regionstäckning för detta Område samt 118 av 136 länstäckande avtal. Avseende Området E1 har endast Posten lämnat anbud och följaktligen blivit tilldelat samtliga avtal. Även här bekräftar således upphandlingsresultatet att kraven inte var effektiva och lämpliga medel för att uppnå Upphandlingens syfte. De ovanstående kraven i Förfrågningsunderlaget bryter mot proportionalitetsprincipen. Att förfrågningsunderlagets uppbyggnad skulle ge prisfördelar genom större volymer är ingen logisk eller nödvändig slutledning. Upphandlingen av Områden A, B, D och E ska därför göras om.

Område B - brott mot transparensprincipen genom att utvärdering av anbud blir oförutsebar

Tilldelningsförfarandet avseende Område B är oförutsebart. MOAB vänder sig inte mot utvärderingen utan mot förfrågningsunderlaget som sådant. Frågan handlar inte heller om hur sannolik eller osannolik en händelse är utan om förfrågningsunderlaget kan hantera den i enlighet med upphandlingsrätten.

Varje upphandlande myndighet ska, enligt förfrågningsunderlaget med förtydliganden, ha möjlighet att välja den lokala leverantör som passar myndigheten bäst. Frågan uppkommer genast enligt vilka kriterier detta urval av relevanta anbud ska ske. Ett "lokalt" anbud skulle antas om det hade det lägsta priset. Eftersom det i ett sådant fall dock uppenbarligen saknas täckning för resten av länet skulle för distributioner i dessa områden dessutom ett anbud med länstäckning antas. Konstruktionen leder till att utvärderingen blir oförutsebar och villkorlig. Följande exempel illustrerar detta: Ett län består av postnummerområdena 111, 112 och 113. Tre anbud med följande priser lämnas: A, 100 kr för enbart postnummerområde 111 (=lokalt anbud) B, 100 kr för enbart postnummerområde 112 (=lokalt anbud) C, 300 kr för kommunens samtliga tre postnummerområden 111, 112 och 113 (= anbud med länstäckning). Enligt Förfrågningsunderlaget ska i detta fall minst två anbud antas, nämligen ett av antingen A eller B, eftersom de hade lämnat det lägsta priset och dessutom C, eftersom varken A eller B täcker hela länet. I exemplet leder utvärderingsmodellen till den märkvärdiga situationen att varken anbudsgivare A eller B kan veta om deras anbud skulle antas. Fastän de båda har lämnat det mest konkurrenskraftiga priset måste en av dem uteslutas, utan att Förfrågningsunderlaget beskriver metoden därför. Det handlar om två anbud som inte avser samma (geografiska) område. A:s och B:s anbud är inte jämförbara. Situationen blir än mer uppenbar när man antar att B erbjuder de två postnummerområdena 112 och 113. A och B hade tillsammans täckt hela länet till ett mycket lägre pris än C. Denna inte affärsmässiga effekt uppstår till och med om A och B lämnar olika priser, som är lägre än C:s pris. Förfrågningsunderlaget säkerställer alltså inte heller att verkligen det bästa anbudet/de bästa anbuden antas. Även för anbudsgivare C skulle exemplet innebära en fullständig oförutsebarhet. C skulle nämligen inte kunna förutse vilka områden inom länet bolaget skulle kunna betjäna.

Vissa länstäckande organisationer saknar anknytning till en viss kommun

eller ett definierat postnummerområde inom ett län. Deras post distribueras utan fokus på någon särskild kommun eller något speciellt postnummerområde (i vart fall framgår sådant fokus inte av Förfrågningsunderlaget). En anbudsgivare kan därför inte veta med avseende på vilken kommun eller vilket postnummerområde han måste lämna ett s.k. "lokalt anbud" för att dessa organisationer ska ta hänsyn till anbudsgivaren i sin utvärdering avseende det anbud de vill anta "per kommun". Detta strider mot transparensprincipen i 1 kap. 9 § LOU. Upphandlingen av Område B ska därför göras om.

Brott mot likabehandlingsprincipen genom att jämföra anbud med olika geografiska täckning och värde för Upphandlingen

Tilldelningsmekanismen för Områdena B, D, E och G leder till att olika anbud behandlas som lika. Avseende alla dessa Områden jämförs nämligen priset i anbud med olika geografiska täckning. Att anbuden har olika geografisk täckning innebär dock att de har olika ekonomiskt och praktiskt värde för de Upphandlande Myndigheterna. Det är därför fel att basera tilldelningen på en jämförelse mellan dem. Avseende Områdena D - G tillkommer att de s.k. regionala anbuden avseende ett särskilt län inte ens är jämförbara med varandra. Ett antal av Sveriges län har fler än tre grannlän. Regionala anbud för ett och samma län kan således ha fullständigt olika geografiska täckningar vilket påverkar de Upphandlande Myndigheternas möjlighet att distribuera till angränsande län. Vissa grannlän kanske är mycket viktiga att kunna distribuera till medan andra är helt oviktiga. Mot denna bakgrund ska sådana anbud inte heller jämföras prismässigt.

Områden D, E och G - brott mot proportionalitetsprincipen genom att kräva regiontäckning för län med få eller inga grannlän

Kravet att avseende Områdena D, E och G avge regionala anbud är

oproportionerligt. Det uppfyller nämligen inget relevant syfte med avseende på Gotland och Norrbottens län som har inget, respektive bara ett, grannlän. Upphandlingen av Områden D, E och ska därför göras om.

Områden D, E och G - brott mot krav på minsta antal leverantörer under ett ramavtal

Förfrågningsunderlaget föreskriver att det maximalt kan finnas två antagna anbud avseende Område D inom ett län, nämligen ett med regionstäckning och ett med bara länstäckning. Leveranserna inom ett län kan ske av antingen länsleverantören eller regionleverantören beroende endast på om den aktuella leveransen, förutom inom länet, delvis också ska ske utanför det. Det handlar därför om ett och samma ramavtal - ett med länsleverantören och ett med regionleverantören avseende samma tjänst och geografiska område, nämligen länet. Samma krav återfinns i Områdena E och G. Av 5 kap. 5 § LOU följer att ett ramavtal ska ingås med minst tre leverantörer, om det överhuvudtaget ska ingås med flera. De Upphandlande Myndigheterna har genom att i Förfrågningsunderlaget, dvs. redan i det konkurrensuppsökande skedet, begränsa antalet antagbara anbud till två brutit mot nämnda bestämmelse i LOU. Upphandlingen av Område D, E och G ska därför göras om.

Viktig ändring av förfrågningsunderlaget

Genom Kommentus svar av den 9 juli 2010 blev det klart att kravet att ta emot försändelser t.o.m. kl. 17.30 inte gäller för det fall försändelsen behöver lämnas vidare till annan operatör. Svaret innebär en viktig ändring av Förfrågningsunderlaget. Ett tidigare krav, som ingen av de fria operatörerna kunde uppfylla, togs bort. Förändringen avser ett skall-krav och bör anses vara väsentligt. Kravet har nämligen medfört att MOAB och andra leverantörer har avhållit sig från att inge anbud. Om Förvaltningsrätten

skulle finna att förändringen inte är av så väsentlig karaktär att upphandlingen ska göras om, så är MOAB av den uppfattningen att förfarandet ändå innebär ett relevant brott mot transparens- respektive proportionalitetsprincipen till skada för MOAB.

Avsaknad av transparens avseende framtida volymer

Om distribution är möjlig inom flera olika områden kommer den billigaste av formerna att väljas. Denna mekanism framgår inte någonstans i Förfrågningsunderlaget trots att den måste anses vara central för anbudsgivarnas vilja att lämna anbud och deras prissättning. En leverantör som exempelvis lämnar anbud på Område D ska naturligtvis informeras om att han inte kommer att få några framtida volymer om leverantören för Område A är billigare. Bristen medför att leverantörerna inte kan bedöma vilka framtida volymer de kommer att kunna utföra inom de Områden de har blivit tilldelade. Som Kommentus självt bekräftar har de oberoende operatörerna svårigheter att etablera sig på nya områden. För att kunna erbjuda de olika Områdena i Upphandlingen krävs stora ansträngningar och ett visst risktagande från varje fri operatör, bl.a. avseende skapandet av infrastruktur. Samtidigt vet leverantörerna i Upphandlingen inte om de Upphandlande Myndigheterna kommer att avropa några volymer. MOAB är medvetet om att det ligger i ramavtalsinstitutets natur att inga volymgarantier ges. Det avgörande faktum i det förevarande fallet är dock att det inte är de Upphandlande Myndigheternas behov som styr om avrop sker eller inte. Istället har Kommentus parallellt upphandlat flera former av distribution som kan användas för samma sorts försändelse eller sändning. I praktiken har de Upphandlande Myndigheterna upphandlat ett ramavtal med flera leverantörer med förbehåll för att senare fritt kunna välja vem av dem får avropen. Upphandlingsrättens transparensprincip tillåter inte att upphandlande myndigheter förbehåller sig rättigheter av detta slag.

Upphandlingen av Områdena A, B, D och E ska därför göras om.

Utvärdering av Områdena D1, G1 och G3

Vad gäller Område D och G anges i Förfrågningsunderlaget att maximalt ett anbud med länstäckning kommer att antas. Avseende Västra Götaland har dock olika anbud antagits för länet avseende Områdena D1, G1 och G3.

Skada

MOAB tillhandahåller tjänster inom alla de områden som ansökningen om överprövningen anser. Åsidosättandet av proportionalitets-, likabehandlings- och transparensprincipen i Förfrågningsunderlaget samt övriga brister i det innebär att förutsättningarna för att lämna anbud inte varit korrekta och MOAB därför inte kunnat lämna anbud i Upphandlingen. Upphandlingen har ett värde om flera hundra miljoner kronor. Mot denna bakgrund anser MOAB att bolaget har lidit skada eller kan komma att lida skada i den mening som avses i 16 kap. 2 § första stycket LOU till följd av bristerna i Förfrågningsunderlaget.

DE UPPHANDLANDE MYNDIGHETERNAS INSTÄLLNING

De Upphandlande Myndigheterna bestrider yrkandet om ingripande enligt LOU. Till stöd för bestridandet anför de sammanfattningsvis följande. Kommentus har inte brutit mot 1 kap. 9 § LOU eller någon annan bestämmelse i denna lag. Upphandlingen har genomförts i enlighet med de grundläggande kraven om icke-diskriminering, likabehandling, förutsebarhet, transparens och proportionalitet, dvs. de grundläggande EU-rättsliga principer som ska gälla för all upphandling. I vart fall har inte något brott mot

LOU eller de grundläggande unionsrättsliga principerna medfört att MOAB lidit eller kan komma att lida skada. Nio leverantörer inkom med anbud varav åtta leverantörer inkom med anbud på anbudsområdet Brevförmedlingstjänster. Kommentus har i samband med genomförandet av Upphandlingen noggrant studerat den svenska postmarknaden. I samband med att Förfrågningsunderlaget utformades kontaktades och konsulterades PTS. Upphandlingen delades därefter in i anbudsområden som dels kunde möta kravet på konkurrens, dels resultera i hanterliga avtal för de Upphandlande Myndigheterna.

Konkurrens avseende proportionalitet

Det huvudsakliga syftet med kontakten med PTS var att utreda hur Upphandlingen skulle delas upp för att tillvarata Upphandlande Myndigheters behov och samtidigt utnyttja konkurrensen på postmarknaden. PTS upplyste Kommentus om de lokala postoperatörernas möjligheter att distribuera brev försändelser samt hur marknaden var utformad. Det framkom att lokala postoperatörer både distribuerade 1:a klassbrev och ekonomibrev samt att ingen eller mycket liten konkurrens föreligger mellan de lokala distributörerna inom samma geografiska områden. Kommentus vill poängtera att Upphandlingen i första hand genomförs för att tillgodose de Upphandlande Myndigheternas behov. De tjänster som ingår i Upphandlingen ingår i de tjänster som idag används för brevhantering. Genom Upphandlingens indelning skulle i teorin en upphandlande myndighet totalt kunna få 25 olika leverantörer. Att såsom MOAB anför dela upp Upphandlingen ytterligare skulle leda till ett oacceptabelt resultat avseende antalet postoperatörer för en och samma upphandlande myndighet. Upphandlande myndighet skulle inte ha en reell möjlighet att överblicka antalet avtal och vilken leverantör som ska användas för en specifik försändelse. Risken skulle vara överhängande att en upphandlande myndighet i praktiken

istället använder en av de antagna leverantörerna (och då antagligen Posten).

I PTS rapport PTS-ER-2009:20 "De mindre postoperatörernas verksamheter" som MOAB hänvisar till anges inga svårigheter för de mindre postoperatörerna att hantera både 1:a klassbrev och ekonomibrev och det framkommer heller inga önskemål på att en sådan åtskillnad kan underlätta för de mindre postoperatörerna. I rapporten, s. 26 f. framhålls att för att främja konkurrensen bör anbudstjänsterna avseende storsändningar och enstaka försändelser separeras samt möjlighet ges till anbud på begränsade lokala områden. Båda dessa aspekter har Kommentus tagit hänsyn till och därmed främjat konkurrensen på marknaden. Konkurrensen kan därmed inte anses begränsats på grund av Upphandlingens utformning. Det kan inte anses oproportionerligt att 1:a klassbrev och ekonomibrev slås samman till en tjänst eftersom det inte missgynnar konkurrensen såsom redovisat ovan. Dessutom ger ihopslagningen färre leverantörer och avtal för de Upphandlande Myndigheterna att överblicka. Av Förfrågningsunderlaget framgår dessutom att leverantörer kan använda sig av underleverantörer för distribution.

Konkurrens avseende antal anbudsgivare och antagna leverantörer

Av de 32 företagen som återfinns på listan över postoperatörer med tillstånd är 7 antagna leverantörer i Upphandlingen och 13 aktörer är inte aktuella på de delar av den svenska postmarknaden som Upphandlingen avser. Därutöver är ytterligare en aktör antagen som leverantör (5-Post AB) avseende oadresserad direktreklam, där tillstånd inte krävs. Det är därutöver ovisst om resterande operatörer med tillstånd erbjuder de brevförmedlingstjänster som upphandlats. I enlighet med rekommendationer från PTS har en geografisk uppdelning av anbudsområden gjorts. Kravet på länstäckning har inte begränsat konkurrensen på den svenska post-

marknaden, utan tvärt om har den geografiska uppdelningen av anbudsområdena stärkt de mindre postoperatörernas ställning i förhållande till Posten. I Upphandlingen har cirka 50 procent av de Upphandlande Myndigheterna antagit annan leverantör än Posten när det gäller Områdena D2, G1 och G3, vilket har resulterat i att Posten tappat marknadsandelar och inte, såsom MOAB anført, ytterligare stärkt sin monopolliknandeställning. Stockholm stad och Stockholms läns landsting är två av de upphandlande myndigheter som har antagit annan leverantör än Posten. Dessa upphandlande myndigheter har en stor omsättningsvolym med alla sina förvaltningar, bolag och stiftelser, varför den totala marknadsandelen troligtvis är större än 50 procent.

Konkurrens avseende anbudsområde A och B

De Upphandlande Myndigheterna har behov av rikstäckande distribution av brevårsändelser, varför Kommentus i Upphandlingen avseende Område A krävt att distribution ska kunna ske rikstäckande. För att tillvarata kravet på konkurrens har Kommentus i kombination med Område A öppnat för lokala distributörer genom Område B. Det framgår att anbud på Område B kan omfatta hur litet och hur stort område som helst. Det innebär att den lokala postoperatören främst ska användas och endast då antagen leverantör på lokal nivå inte kan distribuera brevårsändelser kommer antagen leverantör på rikstäckande nivå, i detta fall Posten, att få distribuera brevårsändelser. Det ska vidare framhållas att när en upphandling genomförs så är det den i så fall existerande konkurrensen som ska utnyttjas. Att skapa en marknad är ingen skyldighet för en upphandlande myndighet.

Krav på länstäckning - anbudsområdena D, E och G

Kommentus har ställt krav på länstäckning avseende anbudsområdena D, E

och G. Skälet till detta är att dessa tjänster avser sändningar. Med sändning menas försändelser av större volym. Syftet med sändningar är att få ned portokostnaden, ju större sändningarna blir desto lägre blir därför också portopriset per brev. För att uppnå syftet med lägre portokostnader måste därför distribution kunna ske i ett större geografiskt område än t.ex. för enstaka brev såsom för anbudsområdena A och B. Kommuner, landsting och dess bolag skickar normalt sändningar inom länet. Då Kommentus genomför Upphandlingen åt kommuner, landsting samt dess bolag har kravet på täckningsområde därför ställts på länsnivå. För anbudsområdet D1 inkom anbud från tre olika leverantörer och för anbudsområde D2 inkom anbud från fyra olika leverantörer. För anbudsområde E1 inkom två olika anbud och för E2 inkom tre olika anbud. För G1 inkom anbud från fem olika leverantörer, för G2 inkom anbud från fyra olika leverantörer, för G3 inkom anbud från fyra olika leverantörer och för G4 inkom anbud från tre olika leverantörer. Det fanns därmed bevisligen möjlighet för fler leverantörer än Posten att inkomma med anbud för sändningar trots att krav uppställdes på länstäckning.

Upphandlingens krav på länstäckning har, tvärtemot vad MOAB hävdade, begränsat Postens marknadsandelar. Posten har lämnat anbud på länsnivå med hänvisning till s.k. lågprisområden. Lågprisområdena är geografiska zoner som inte överensstämmer med länsgränser. Därmed kunde inte Posten antas som lokal leverantör för sändningar. Om krav på länstäckning inte uppställdes som krav i Upphandlingen hade Posten kunnat konkurrera med sina lågprisområden. Detta hade resulterat i att mindre postoperatörer förlorat marknadsandelar till Posten. För att upphandlande myndighet även ska kunna utnyttja sändningarnas portofördelar när försändelser skickas utanför länet har i Upphandlingen även ställts krav på regional täckning. Med regional täckning avses det län där upphandlande myndighet har sitt säte samt ytterligare tre angränsande län. Dock får det anses som självklart att de ytterligare tre länen inte behöver angränsa till länet i fråga om det

inte finns några eller för få angränsande län. Detta har i praktiken inte heller inneburit något problem vid utvärderingen.

Gränsdragning - vilken leverantör ska genomföra uppdraget?

Av Förfrågningsunderlaget framgår när en upphandlande myndighet ska använda sig av antagen leverantör på lokal, regional respektive rikstäckande nivå. Avseende Område A och B ska den upphandlande myndigheten alltid använda sig av den lokalt antagna leverantören. Antagen leverantör på lokal nivå ska vidarebefordra de brevöversändelser som inte ingår i dennes täckningsområde till antagen leverantör med vidare täckning. Avseende anbudsområdena D, E och G, dvs. för översändningar i större volym, ska den upphandlande myndigheten använda antagen leverantör som har täckningsområde för hela översändningen. Om översändningarna skulle delas upp mellan antagna leverantörer, såsom MOAB önskar, kan det resultera i att priset totalt sett blir högre för de båda översändningarna än totalpriset skulle bli om endast en leverantör distribuerade hela översändningen. Generellt så blir ju priset lägre ju större översändningen är. När Förfrågningsunderlaget framställs vet inte upphandlande myndighet vilka anbudspriser som kommer att offereras från respektive leverantör. Mängdrabatter för översändningar är dock vanligt förekommande inom branschen. För att få bästa möjliga pris och för att det skulle bli förutsägbart för leverantörerna har därför Kommentus valt att antagen leverantör på regionnivå skulle distribuera hela översändningen om antagen leverantör på länsnivå inte kan distribuera hela översändningen.

På grund av tjänsternas karaktär går det inte att exakt specificera vilken av tjänsterna som ska avropas vid specifikt tillfälle. Upphandlande myndighet kan t.ex. inte tvingas sortera sina brevöversändelser när dessa uppgår till över 5 000 stycken. Upphandlande myndighet har inte heller möjlighet att exakt avgöra när antalet brevöversändelser överstiger 500 stycken per dag.

Självklart kommer dock upphandlande myndighet att sträva efter att spara så mycket pengar som möjligt i den mån de har möjlighet och därför avropa det som för den upphandlande myndigheten ger lägsta pris. Detta överensstämmer också med Förfrågningsunderlagets utvärderingskriterium lägsta pris. Upphandlingen har således varit transparent vad gäller gränsdragningen för vilken leverantör som ska genomföra uppdraget. Vidare kan tilläggas att MOAB:s resonemang avseende detta är motsägelsefullt då MOAB i ena stunden anför att upphandlingen inte delats upp i tillräcklig omfattning för att nästa stund angripa upphandlingen för att Kommentus faktiskt delat upp anbudsområden.

Antalet antagna leverantörer

Av Förfrågningsunderlaget framgår att maximalt en anbudsgivare per geografiskt anbudsområde kommer att antas. Detta är i enlighet med 5 kap. 4 § LOU. Upphandlingen strider därför inte mot LOU. MOAB har dessutom inte lidit skada eftersom bolaget inte lämnat anbud i Upphandlingen. För att lida skada skulle MOAB ha lämnat anbud, kvalificerat sig och dessutom ha placerat sig på rangordningsplats tre.

Utvärdering anbudsområde A och B

Utvärderingen har skett i enlighet med Förfrågningsunderlaget och är därmed transparent. Av Förfrågningsunderlaget framgår att anbud med lägsta pris ska antas. I Förfrågningsunderlaget framgår vidare att maximalt ett anbud på lokal nivå, ett anbud på länsnivå och ett anbud på rikstäckande nivå skulle kunna antas för anbudsområde A och B. Detta betyder att en leverantör antas per geografiskt anbudsområde. Om lägre pris lämnas på rikstäckande nivå antas däremot inte anbud på läns- eller lokal nivå utan endast rikstäckande. Om lägre pris lämnas på länsnivå antas heller inte anbud, på lokal nivå. Anledningen till detta är att utvärderingskriteriet är

lägsta pris samt att anbudsområdena A och B ska läsas tillsammans. Med hänsyn till den svenska postmarknadens utformning är det osannolikt att fler anbud med exakt samma pris skulle lämnas på samma geografiska anbudsområde. Detta har heller inte skett i Upphandlingen. Utvärderingen har skett i enlighet med Förfrågningsunderlaget och är därmed transparent. MOAB kan dessutom inte anses lida skada av valet av tilldelningskriterium då MOAB inte lämnat anbud i Upphandlingen.

Jämförelse av anbud med olika geografisk täckning vid utvärdering

Det MOAB har anfört i sin ansökan om överprövning är ett teoretiskt resonemang som saknar verklighetsanknytning. Utvärderingskriterium lägsta pris har använts i Upphandlingen. Utvärdering har skett i enlighet med Förfrågningsunderlaget och samtliga anbud har bedömts enligt samma angivna förutsättning. Det råder full transparens och likabehandling avseende detta. Utvärderingsförfarandet är proportionerligt och det vore orimligt att de Upphandlande Myndigheterna inte fick ta del av lägsta möjliga pris. MOAB kan dessutom inte anses lida skada avseende utvärderingen då MOAB inte lämnat anbud i Upphandlingen.

Tid för inlämning av brev försändelser

Kommentus har inte tagit bort ett skall-krav utan endast förtydligat omfattningen av kravet. Kommentus har förtydligat att kravet inte omfattar de situationer brev försändelser lämnas till leverantör som inte har möjlighet att distribuera hela sändningen dvs. då separationsansvaret läggs på leverantören. För det fall domstolen kommer fram till att upphandlingar vars förfrågningsunderlag justeras under annonseringen skulle göras om skulle det innebära att samtliga upphandlingar som genomförs skulle behöva göras om eftersom förtydliganden alltid görs. Kommentus har den 9 juli 2010 i enlighet med LOU lämnat information om förtydligandet. Då

denna information lämnades sent i upphandlingen förlängde Kommentus anbudstiden till den 16 juli 2010 (jfr 8 kap. 7 och 9 §§ LOU). Informationen har lämnats i enlighet med 9 kap. 2 § LOU via OPIC Tendsign. Det sändes också ut ett e-postmeddelande till samtliga intressenter.

Lidit skada

MOAB har endast kontaktat Kommentus vid två tillfällen angående exakt samma fråga. Kommentus svar på frågan resulterade dessutom i att MOAB kunde lämna anbud, enligt uppgift från MOAB själv. MOAB har trots detta valt att inte lämna anbud i Upphandlingen. MOAB kan därmed inte anses lidit eller komma lida skada i enlighet med LOU och rättspraxis även om förvaltningsrätten skulle finna brister i Förfrågningsunderlaget. MOAB har enbart anfört lösa grunder och inte specifikt på vilket sätt Upphandlingen medför att just MOAB lider eller kan komma att lida skada.

Av MOAB:s hemsida framgår att bolaget inte erbjuder samtliga tjänster som ansökan om överprövning avser. MOAB kan inte anses lidit eller komma att lida skada avseende anbudsområdena D, G1 och G3 eftersom bolaget inte tillhandahåller dessa tjänster.

DOMSKÄL

Tillämpliga bestämmelser

LOU ändrades den 15 juli 2010. Enligt punkten 2 i övergångsbestämmelserna (2010:571) gäller äldre bestämmelser för upphandlingar som har påbörjats före ikraftträdandet. Den nu aktuella upphandlingen påbörjades före den 15 juli 2010. Det är därför lagens lydelse före detta datum som är tillämplig i detta mål.

Enligt 1 kap. 9 § LOU ska upphandlande myndigheter behandla leverantörer på ett likvärdigt och icke-diskriminerande sätt samt genomföra upphandlingar på ett öppet sätt. Vid upphandlingar ska vidare principerna om ömsesidigt erkännande och proportionalitet iakttas.

Av 16 kap. 1 § LOU framgår bland annat att en leverantör som anser sig ha lidit eller kan komma att lida skada enligt 2 § får i en framställning till allmän förvaltningsdomstol ansöka om åtgärder enligt nämnda paragraf.

I 16 kap. 2 § LOU stadgas, såvitt nu är av intresse, följande. Om den upphandlande enheten har brutit mot de grundläggande principerna i 1 kap. 9 § eller någon annan bestämmelse i denna lag och detta har medfört att leverantören lidit eller kan komma att lida skada, ska rätten besluta att upphandlingen ska göras om eller att den får avslutas först sedan rättelse gjorts.

Utredningen i målet

I **Förfrågningsunderlaget** anges bland annat följande.

3.1.1. Allmänna definitioner

Med lokal täckning förstås att distribution av försändelser skall kunna ske inom kommunen.

Med länstäckande förstås att distribution av försändelser skall kunna ske inom det län den upphandlande myndigheten har sitt säte.

Med regionstäckande förstås att försändelser skall kunna distribueras inom och utom det län den upphandlande myndigheten har sitt säte. För att uppfylla kravet på regionstäckning skall anbudsgivaren kunna distribuera försändelser inom minst fyra (4) angränsande sammanhängande län varav minst tre (3) län skall angränsa till det anbudsområde som anbud lämnas på.

Med rikstäckande förstås att distribution av försändelser skall kunna ske rikstäckande dvs. inom hela Sverige.

3.5.1. A - Porto

Förköpt porto till frankeringsmaskin, 1:a klass brev och ekonomibrev inrikes och utrikes

Porto 1:a klass brev och ekonomibrev inrikes och utrikes

Tjänster utöver efterfrågade, distribution av 1:a klassbrev och ekonomibrev utrikes, inrikes och utrikes Expressbrev, Värdebrev, Rekommenderade brev samt inrikes svarspost - frisvar,

OBS! Tjänster utöver efterfrågade utvärderas inte och är inget skall-krav. Anbud som lämnas skall vara rikstäckande.

3.5.2. B - Lokal Distribution av brev försändelser

Distribution av inrikes 1:a klass brev och ekonomibrev

Anbud kan lämnas på län och lokalt samt begränsas till vissa postnummerområden.

5.1.1. Antal antagna leverantörer på anbudsområdet m.m.

På anbudsområdet A-Porto kommer högst ett (1) anbud per Geografiskt anbudsområde (se bilaga 06) att antas.

Anbud med lägsta pris kommer att antas. Antagen leverantör skall kunna distribuera brevfräsändelser rikstäckande inom hela Sverige.

6.1.1. Antal antagna leverantörer på anbudsområdet B

På anbudsområdet B-Lokal Distribution kommer maximalt ett (1) anbud på lokal nivå och maximalt ett (1) anbud på länsnivå (se geografiska anbudsområden bilaga 06) att antas.

Anbudet kan begränsas till vissa postnummerområden. Anbud med lägsta pris kommer att antas. Om antagen leverantör inte kan uppfylla upphandlande myndighets behov (dvs. distribution inom det län den upphandlande myndigheten har sitt säte) genom begränsning i sitt anbud kommer ytterligare en leverantör att antas som kan uppfylla den upphandlande myndighetens resterande behov.

Detta innebär att ett (1) anbud per upphandlande myndighet samt en (1) anbud per län kan komma att antas.

Antagen leverantör på lokal nivå som inte kan distribuera fräsändelser inom hela länet/riket skall utan kostnad för upphandlande myndighet bistå med separation av fräsändelser samt vidarebefordra dessa till antagen leverantör på läns- och/eller riksnivå.

Om anbud lämnas per län skall anbudet omfatta samtliga upphandlande myndigheter som ingår i det geografiska anbudsområdet. Begränsning till vissa postnummerområden accepteras inte. Distribution skall kunna ske inom hela det geografiska anbudsområdet som anbudet omfattar.

8.1.1. Antal antagna leverantörer på anbudsområdet D

På anbudsområdet D:1-Sorterad brevsändning (1:a klassbrev) respektive D:2-Sorterad brevsändning (ekonomibrev) kommer maximalt ett (1) anbud med länstäckning samt ett (1) anbud med regionstäckning att antas.

Anbud kan lämnas på respektive anbudsområde (se bilaga 06) och skall omfatta samtliga upphandlande myndigheter inom anbudsområdet.

Anbud med lägsta pris kommer att antas. Om antagen leverantör inte kan uppfylla upphandlande myndighets behov regionstäckning (se definition 3.1.1) genom begränsning i sitt anbud kommer ytterligare ett anbud att antas som kan uppfylla upphandlande myndigheters resterande behov.

Detta innebär att maximalt ett (1) anbud per län samt ett (1) anbud som täcker behovet av distribution till angränsande län (regionstäckning) kommer att antas.

Anbud skall minst omfatta samtliga upphandlande myndigheter som ingår i det anbudsområde anbud lämnas på (se indelning anbudsområden bilaga 06). Begränsning till vissa postnummerområden accepteras inte.

Distribution skall kunna ske inom hela det geografiska anbudsområdet som

anbudet avser (län eller region). Skall distribution av försändelse ske till ett geografiskt område som endast delvis kan förmedlas av antagen leverantör på länsnivå skall hela distributionen ske av antagen leverantör på regionnivå.

9.1.1. Antal antagna leverantörer på anbudsområdet E

På anbudsområdena E:1 - Osorterad brevsändning (1:a klassbrev) respektive E:2 - Osorterad brevsändning (ekonom/brev) kommer maximalt ett (1) anbud med länstäckning samt ett (1) anbud med regionstäckning att antas.

Anbud kan lämnas på respektive anbudsområde (se bilaga 06) och skall omfatta samtliga upphandlande myndigheter inom anbudsområdet. Anbud med lägsta pris kommer att antas. Om antagen leverantör inte kan uppfylla upphandlande myndighets behov regionstäckning (se definition 3.1.1) genom begränsning i sitt anbud kommer ytterligare ett anbud att antas som kan uppfylla upphandlande myndigheters resterande behov. Detta innebär att maximalt ett (1) anbud per län samt ett (1) anbud som täcker behovet av distribution till angränsande län (regionstäckning) kommer att antas.

Anbud skall minst omfatta samtliga upphandlande myndigheter som ingår i det anbudsområde anbud lämnas på (se indelning anbudsområden bilaga 06). Begränsning till vissa postnummerområden accepteras inte. Distribution skall kunna ske inom hela det geografiska anbudsområdet som anbudet avser (län eller region).

Skall distribution av försändelse ske till ett geografiskt område som endast delvis kan förmedlas av antagen leverantör på länsnivå skall hela distributionen ske av antagen leverantör på regionnivå.

11.1.1. Antal antagna leverantörer på anbudsområdet G

På anbudsområdet G-ADR & Posttidning B kommer (per anbudsområde G:1-4) maximalt ett (1) anbud med länstäckning samt ett (1) anbud med regionstäckning att antas.

Anbud kan lämnas på respektive anbudsområde (se bilaga 06) och skall omfatta samtliga upphandlande myndigheter inom anbudsområdet. Anbud med lägsta pris kommer att antas. Om antagen leverantör inte kan uppfylla upphandlande myndighets behov regionstäckning (se definition 3.1.1) genom begränsning i sitt anbud kommer ytterligare ett anbud att antas som kan uppfylla upphandlande myndigheters resterande behov. Detta innebär att maximalt ett (1) anbud per län samt ett (1) anbud som täcker behovet av distribution till angränsande län (regionstäckning) kommer att antas.

Anbud skall minst omfatta samtliga upphandlande myndigheter som ingår i det anbudsområde anbud lämnas på (se indelning anbudsområden bilaga 06). Begränsning till vissa postnummerområden accepteras inte.

Distribution skall kunna ske inom hela det geografiska anbudsområdet som anbudet avser (län eller region).

Skall distribution av försändelse ske till ett geografiskt område som endast

delvis kan förmedlas av antagen leverantör på länsnivå skall hela distributionen ske av antagen leverantör på regionnivå.

Av **förtydligande till Förfrågningsunderlaget** daterat den 6 juli 2010 kl. 14:29 framgår bland annat följande. Med anledning av att frågor inkommit avseende upplägg på upphandling m.m. ges följande förtydligande/svar. I anbudsområde A-Porto ingår följande tjänster; inrikes 1:a klassbrev och ekonomibrev, förköp porto inrikesbrev, 1:a klassbrev och ekonomibrev. Anbudsområdet är uppdelat i 20 geografiska anbudsområden och en leverantör per geografiskt anbudsområde kommer att antas (se bilaga 06). Leverantören skall kunna erbjuda samtliga tjänster som framgår av ovan (se Prisbilaga 1 - Brevförmedlingstjänster avsnitt A-porto). Anbudsområdet är rikstäckande då kommunen vid behov skall kunna skicka brev inom hela landet. Större delen av distributionen bedöms dock ske inom kommunen/länet. Anbudsområdena A-porto skall läsas tillsammans med B-Lokal distribution. På anbudsområde B-Lokal distribution antas en anbudsgivare per kommun på lokal nivå respektive en anbudsgivare på länsnivå. Täckningsområdet avseende anbud på lokal nivå kan begränsas till vissa postnummerområden (se Förfrågningsunderlaget p. 6.1.1.). Om lägsta anbud lämnas lokalt skall i första hand den lokala anbudsgivaren anlitas för distribution av brev inom det täckningsområde som anbudet avser. En anbudsgivare kan ange ett större täckningsområde än en kommun eller ett län. En anbudsgivare som antas på anbudsområde B-Lokal distribution har därför möjlighet att distribuera till ett större område än en kommun eller ett län. Om lägre pris lämnas rikstäckande antas däremot inte anbud på läns eller lokal nivå utan endast rikstäckande. Anbud antas således inte heller på lokal nivå om lägre anbud lämnas på länsnivå.

Förvaltningsrättens bedömning

En grundläggande förutsättning för att förvaltningsrätten i ett mål om överprövning ska kunna besluta att upphandlingen ska göras om är att den leverantör som ansökt om överprövning har eller kan komma att lida skada. Kravet på bevisning bör såvitt gäller leverantörens skada ställas relativt lågt. Det bör vara tillräckligt att leverantören gör sannolikt att skada uppkommit eller kunnat uppkomma med anledning av påstådda felaktigheter i upphandlingen. I förevarande fall har sökanden inte lämnat något anbud. Detta innebär enligt förvaltningsrättens mening att för att skaderekvisitet ska vara uppfyllt bör sökande göra sannolikt att de påstådda felaktigheterna hindrat denne att avge ett konkurrenskraftigt anbud. Det är

således inte fråga om en allmän prövning av ett förfrågningsunderlag utan den sökande måste ha eller kunnat komma att lida skada. Det som framförallt kan prövas är om förfrågningsunderlagets utformning strider mot principerna om likabehandling, proportionalitet och transparens. Detta innebär att en sökande som inte lämnat anbud inte kan anses ha lidit skada på grund av påstådda felaktigheter i genomförd utvärdering. Utvärderingen har ju inte påverka dennes möjlighet att lämna anbud.

Konkurrensbegränsning

Varken i LOU eller i de unionsrättsliga bestämmelserna regleras hur ett förfrågningsunderlag ska vara uppbyggt för att tillgodose de krav som ställs på en upphandling ur konkurrensrättsligt hänseende. Tidigare uppgavs det i 1 kap. 4 § LOU att en upphandling ska göras med utnyttjande av de konkurrensmöjligheter som finns. Av prop. 2006/07:128 s. 156 framgår bl.a. att denna bestämmelse utmönstrades ur lagen för att LOU:s utformning skulle utformas i nära anslutning till direktivens bestämmelser och skyldigheten att utnyttja konkurrensmöjligheterna inte grundar sig på någon uttrycklig artikel i upphandlingsdirektiven eller EG-fördraget. Utformningen av lagrummet var inte avsedd att innebära någon ändring av rättsläget vad gäller vilka principer som ska iaktas vid en upphandling (se a.a. s. 157). I artikel 32.2 femte stycket Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/18/EG av den 31 mars 2004 om samordning av förfarandena vid offentlig upphandling av byggentreprenader, varor och tjänster anges att en upphandlande myndighet inte får använda ramavtal på otillbörligt sätt eller på ett sådant sätt att konkurrensen förhindras, begränsas eller snedvrids. Härmed avses inte den upphandlande myndighetens syfte med att använda ramavtal utan den effekt som kan konstateras (se prop. 2006/07:128 s. 172). Den upphandlande myndigheten måste således överväga hur ramavtalet ska utformas för att uppnå konkurrens. EU-domstolen har i dom den 23 december 2009 i mål nr C-305/08 p. 37 uttalat

bl.a. följande. Domstolen har funnit att ett av syftena med gemenskapsbestämmelserna på området för offentlig upphandling är att det öppnas upp för så bred konkurrens som möjligt och att det är ett gemenskapsrättsligt intresse att det säkerställs att så många anbudsgivare som möjligt deltar i en anbudsinfordran (dom av den 19 maj 2009 i mål C-538/07, Assitur, REG 2009, s. I-0000, punkt 26).

Av det ovan anförda följer att en upphandlande myndighet vid utformningen av ett förfrågningsunderlag ska se till att de krav som ställs i underlaget öppnar upp för så bred konkurrens som möjligt. Detta innebär dock inte att en upphandlande myndigheten har en skyldighet att bidra till utvecklingen av en större konkurrens på marknader med bristande konkurrens.

Om ett krav på något sätt inskränker konkurrensen måste det prövas om detta krav är förenligt med proportionalitetsprincipen. Proportionalitetsprincipen innebär att den upphandlande myndigheten inte får ställa större krav på leverantören eller leveransen än som behövs och vad som får anses ändamålsenligt för den aktuella upphandlingen. Kraven ska således ha ett naturligt samband med och stå i proportion till det behov som ska täckas. Av EU-domstolens praxis följer att bedömningen av om proportionalitetsprincipen åsidosatts kan utföras antingen som en samlad bedömning eller som en ”strukturerad avvägning” mellan motstående intressen i tre steg. Om den senare bedömningen väljs går den till enligt följande. Till en början bedöms om åtgärden i fråga är lämplig och effektiv för att åstadkomma det uppgivna syftet. Därefter bedöms om åtgärden är nödvändig för att uppnå det eftersträvade syftet, såtillvida att det inte finns något mindre ingripande alternativ. Slutligen bedöms huruvida den negativa effekten som åtgärden medför, på det intresse eller den rättighet som åtgärden inskränker, är oproportionerlig eller överdriven jämfört med det eftersträvade syftet. Det är den upphandlande myndigheten som ska visa

att åtgärden, i detta fall kvalificeringskravet, är nödvändig för att uppnå det eftersträvade syftet.

MOAB har anfört att kravet på att en antagen leverantör inom Område A ska kunna distribuera brevfräsändelser rikstäckande är konkurrensbegränsande. De Upphandlande Myndigheterna har uppgett att syftet med detta krav är att säkra att leverantörerna kan tillgodose deras behov av rikstäckande distribution av brevfräsändelser då de Upphandlande Myndigheterna måste kunna skicka brev inom hela Sverige.

Det får anses vara utrett att ett krav på rikstäckande distribution inskränker konkurrensen eftersom det endast är Posten som uppfyller detta krav. Förvaltningsrätten anser att kravet är lämpligt och effektivt för att försäkra att det aktuella syftet uppnås. Åtgärden får också anses nödvändig för att uppnå det eftersträvade syftet. För att tillvarata kravet på konkurrens har de Upphandlande Myndigheterna i kombination med Område A öppnat för lokala distributörer genom Området B. Av förtydligande den 6 juli 2010 kl. 14:29 framgår att dessa två områden ska läsas tillsammans. Om lägsta anbud lämnas lokalt ska den lokala anbudsgivaren, enligt förtydligandet, anlitas för distribution av brev inom det täckningsområde som anbudet avser. Detta innebär att även om en leverantör inte kunnat lämna anbud inom Område A på grund av det aktuella kravet har leverantören kunnat lämna anbud inom Område B och på så sätt ändå kunnat bli antagen som leverantör. Effekten av kravet kan därför inte anses oproportionerlig.

Vidare har MOAB anfört att kravet på att en frankeringsmaskin ska användas är konkurrensbegränsande. Många potentiella leverantörer saknar egen frankeringsmaskin varför kravet är konkurrensbegränsande. De Upphandlande Myndigheternas behov av att använda frankeringsmaskin istället för frimärken framstår som uppenbart. Kravet får anses vara både lämpligt och effektivt för att försäkra att syftet att slippa inköp av

frimärken uppfylls. Det har inte framkommit något mindre ingripande alternativ och kravet kan därför inte anses vara oproportionerligt.

MOAB har dessutom anfört att kravet på att leverantörerna ska kunna distribuera både 1:a klass brev och ekonomibrev på länsnivå är konkurrensbegränsande då det finns flera leverantörer som kan distribuera ekonomibrev på länsnivå men få som kan distribuera 1:a klass brev. De Upphandlande Myndigheterna har uppgivit att det inte kan anses oproportionerligt att 1:a klassbrev och ekonomibrev slås samman till en tjänst eftersom det inte missgynnar konkurrensen. Till stöd för detta påstående har de Upphandlande Myndigheterna hänvisat till att inga svårigheter för de mindre postoperatörerna att hantera både 1:a klassbrev och ekonomibrev framkommer i PTS rapport PTS-ER-2009:20 "De mindre postoperatörernas verksamheter".

Mot bakgrund av vad de Upphandlande Myndigheternas anfört och med hänsyn till vad som framkommit i utredningen i målen, varvid PTS rapport PTS-ER-2009:20 särskilt beaktats, anser förvaltningsrätten att MOAB inte har visat att det aktuella kravet är konkurrensbegränsande. Uppgifterna om avsaknad av anbud inom vissa områden förändrar inte denna bedömning då det inte går att dra slutsatsen att avsaknaden beror på just det aktuella kravet.

MOAB anser därutöver att kravet på att leverantörerna inom Område D och E ska kunna distribuera på länsnivå är konkurrensbegränsande. I PTS rapport PTS-ER-2009:20 s. 15 uppges att merparten av de mindre operatörernas verksamheter omfattar den egna kommunen eller en tätort med omnejd. Med beaktande av detta instämmer förvaltningsrätten i MOAB:s bedömning. Vad de Upphandlande Myndigheterna anfört om Postens lågprisområden förändrar inte denna bedömning då myndigheten ska öppna upp för så bred konkurrens som möjligt och inte utesluta

FÖRVALTNINGSRÄTTEN
I STOCKHOLM
Allmänna avdelningen

DOM

ytterligare en potentiell leverantör. De Upphandlande Myndigheterna har uppgett bl.a. följande. Dessa tjänster avser sändningar. Med sändning menas försändelser av större volym. Syftet med sändningar är att få ned portokostnaden, ju större sändningarna blir desto lägre blir därför också portopriset per brev. För att uppnå syftet med lägre portokostnader måste därför distribution kunna ske i ett större geografiskt område än t.ex. för enstaka brev såsom för anbudsområdena A och B. Kommuner, landsting och dess bolag skickar normalt sändningar inom länet. Genom Upphandlingens indelning skulle i teorin en upphandlande myndighet totalt kunna få 25 olika leverantörer. Att såsom MOAB anför dela upp Upphandlingen ytterligare skulle leda till ett oacceptabelt resultat avseende antalet postoperatörer för en och samma upphandlande myndighet.

Förvaltningsrätten anser att det ställda kravet är både lämpligt och effektivt för att uppnå det eftersträvade syftet. Det får anses nödvändigt för att uppnå dels syftet att uppnå lägre portokostnader genom större sändningar, dels syftet att hålla ned antalet postoperatörer för varje upphandlande myndighet. Vad gäller frågan om effekten av kravet kan anses proportionerligt så anges i ovan anförd rapport från PTS att det på postmarknaden i Sverige i oktober 2008 fanns ca 30 verksamma operatörer och att merparten av dessa var verksamma i och omkring städer av skiftande storlek med undantag för storstadsregionerna Stockholm, Göteborg och Malmö, där endast Bring CityMail konkurrerar med Posten. Det finns således ett begränsat antal postoperatörer i Sverige och de som finns är utspridda i landet. Även med beaktande härav anser förvaltningsrätten att effekten inte kan anses oproportionerlig eller överdriven jämfört med det eftersträvade syftet. I denna bedömning har särskilt beaktats att det enligt förfrågningsunderlaget är möjligt för en leverantör att använda sig av underleverantörer.

FÖRVALTNINGSRÄTTEN
I STOCKHOLM
Allmänna avdelningen

DOM

Dessutom anser MOAB att konkurrensen inskränks av att leverantören för regionen ska tilldelas hela försändelsen om leverantören för länet endast delvis kan distribuera försändelsen. Förvaltningsrätten instämmer i denna bedömning. De Upphandlande Myndigheterna har anfört bl.a. följande. När förfrågningsunderlag framställs vet de inte vilka anbudspriser som kommer att offereras från respektive leverantör. Mängdrabatter för sändningar är dock vanligt förekommande inom branschen. För att få bästa möjliga pris och för att det skulle bli förutsägbart för leverantörerna har Kommentus valt att antagen leverantör på regionnivå skulle distribuera hela sändningen om antagen leverantör på länsnivå inte kan distribuera hela sändningen.

Med hänsyn till vad de upphandlande enheterna anfört är åtgärden enligt förvaltningsrättens bedömning lämplig och effektiv för att försäkra att det aktuella syftet uppnås. Åtgärden får också anses nödvändig för att uppnå det eftersträvade syftet, ett så lågt pris som möjligt. Effekten kan inte anses oproportionerlig eller överdriven jämfört med det eftersträvade syftet.

Områden D, E och G - brott mot proportionalitetsprincipen genom att kräva regiontäckning för län med få eller inga grannlän

MOAB har anfört att kravet att avseende Område D, E och G avge regionala anbud enligt definitionen ovan är oproportionerligt då det inte uppfyller något relevant syfte med avseende på Gotland och Norrbottens län som har inget respektive bara ett grannlän. Förvaltningsrätten instämmer i att detta krav inte är proportionerligt avseende de aktuella länen. MOAB har dock inte angett på vilket sätt bolaget lidit eller kan komma att lida skada på grund av detta krav.

Områden B, D, E och G - brott mot likabehandlingsprincipen genom att jämföra anbud med olika värde och geografiska täckning

Enligt fast rättspraxis innebär likabehandlingsprincipen att lika situationer inte får behandlas olika och att olika situationer inte får behandlas lika, såvida det inte finns sakliga skäl för en sådan behandling (se dom av den 14 december 2004 i mål C-434/02, Arnold André, REG 2004, s. I-0000, punkt 68 och där angiven rättspraxis samt i mål C-210/03, Swedish Match m.fl., REG 2004, s. I-0000, punkt 70 och där angiven rättspraxis).

MOAB har anfört att de Upphandlande Myndigheterna har brutit mot likabehandlingsprincipen genom att jämföra områden med olika geografisk täckning och olika vikt för de Upphandlande Myndigheterna med varandra.

Förfrågningsunderlaget är uppbyggt på ett sådant sätt att en utvärdering enligt underlagets principer skulle kunna komma att medföra att en leverantör som lämnat anbud för ett geografiskt område skulle kunna komma att jämföras med en annan leverantör som lämnat anbud för ett annat geografiskt område, där områdenas storlek, befolkningstäthet etc. medförde att leverantörerna som jämförs befann sig i olika situationer. En sådan jämförelse skulle kunna strida mot likabehandlingsprincipen. Detta är dock i förevarande fall en konsekvens av upphandlande myndigheters syfte att ta till vara den konkurrens som finns. Utformningen av förfrågningsunderlaget får därför godtas i detta hänseende.

Utvärdering av Områdena D1, G1 och G3

MOAB har anfört att det enligt Förfrågningsunderlaget maximalt kan antas ett anbud med länstäckning för Område D och G men att olika anbud an-

tagits på länsnivå i Västra Götalands län avseende Områdena D1, G1 och G3. Som ovan anförts anser rätten att när sökanden inte lämnat något anbud bör för att skaderekvisitet ska vara uppfyllt krävas att sökande gör sannolikt att de påstådda felaktigheterna hindrat denne att avge ett konkurrentkraftigt anbud. Detta innebär enligt förvaltningsrättens mening att eventuella felaktigheter i en utvärdering inte kan medföra att en leverantör som inte lämnat ett anbud kan anses ha lidit skada då utvärderingen inte kan påverka dennes möjligheter att lämna ett anbud.

Brott mot krav på minsta antal leverantörer under ett ramavtal

Av 5 kap. 5 § LOU följer att ett ramavtal som ingås med mer än en leverantör ska ingås med minst tre leverantörer. MOAB har anført att de Upphandlande Myndigheterna har brutit mot denna bestämmelse genom att anta två leverantörer för ett och samma ramavtal. MOAB har i denna del anført bl.a. följande. Leveranserna inom ett län kan ske av antingen länsleverantören eller regionleverantören, beroende endast på om den aktuella leveransen, förutom inom länet, delvis också ska ske utanför det. Det handlar därför om ett och samma ramavtal - ett med länsleverantören och ett med regionleverantören avseende samma tjänst och geografiska område, nämligen länet.

Frågan som förvaltningsrätten har att ta ställning till är därmed om ett avtal för ett län och ett avtal för en region utgör avtal för samma tjänst. Avgörande för denna fråga är om de aktuella tjänsterna generellt sätt är utbytbara mot varandra (jfr Kammarrätten i Jönköpings dom den 11 december 2009 i mål nr 1102-09 m.fl).

Förvaltningsrätten konstaterar att ett län och en region är olika geografiska områden. Posttjänster avseende dessa områden kan därför generellt sett inte anses vara utbytbara. Viss del av en försändelse kan emellertid komma

att avse samma geografiska område. Eftersom Förfrågningsunderlaget i nuvarande utformning är uppbyggt på sådant sätt att avtalen inom område D, E och G avser försändelser som inte ska delas upp medför detta att tjänsterna inte kan anses vara utbytbara. De Upphandlande Myndigheterna ska därför anses ha tecknat ett ramavtal som avser län och ett ramavtal som avser region. I varje sådant ramavtal har uppgetts att en leverantör ska antas.

Viktig ändring av förfrågningsunderlaget

I LOU saknas såväl detaljerade regler för hur ett förfrågningsunderlag ska vara utformat som bestämmelser om ändring, förtydligande och komplettering av förfrågningsunderlag. En upphandlande myndighet är inte enligt förvaltningsrättens mening förhindrad att vidta vissa åtgärder för att, innan anbudet ges in, klargöra eventuella tveksamheter eller otydligheter i förfrågningsunderlaget, under förutsättning att detta inte medför väsentliga förändringar i förhållande till det ursprungliga förfrågningsunderlaget. En ändring i ett skall-krav bör dock normalt ses som en väsentlig ändring.

I Förfrågningsunderlaget punkt 3.2.1. fanns ett krav avseende brev-försändelser på att "Kunden skall kunna lämna ofrankerade brev för vidare distribution till lokal postoperatör fram till 17.30. Utdelning skall ske dagen efter (1:a klass brev) eller senast inom tre dagar (ekonomibrev)." I förtydligande den 9 juli 2010 kl. 17.38 uppgav Kommentus att detta krav endast gäller när ingen separation är nödvändig. Detta förtydligande har enligt förvaltningsrätten inneburit att omfattningen av det ursprungliga skall-kravet har inskränkts. Förtydligandet innebär således en förändring i förhållande till det ursprungliga Förfrågningsunderlaget. Fråga uppkommer därmed om denna förändring ska betraktas som väsentlig. För detta krävs enligt förvaltningsrätten att förändringen kan ha påverkat viljan och

möjligheten för potentiella leverantörer att lämna anbud (jfr Kammarrätten i Sundsvalls dom den 29 september 2010 i mål nr 1829-10).

Såvitt framgår av handlingarna i målet var förändringen positiv för potentiella leverantörer eftersom det ursprungliga kravet inskränktes till att endast avse leveranser där någon separation inte var nödvändig. Ändringen av det aktuella skall-kravet kan därmed ha påverkat viljan och möjligheten för potentiella leverantörer att lämna anbud, varför förändringen är att betrakta som väsentlig i förhållande till det ursprungliga förfrågningsunderlaget. Frågan är då om det var möjligt för MOAB att avlämna ett anbud innan anbudstidens utgång. Av utredningen i målet framgår att Kommentus innan förtydligandet ombetts att utveckla det aktuella kravet med anledning av att det på en del platser i Sverige är stopp för inlämning av B-post till Posten vid kl. 15.00. Kommentus publika svar som meddelats kl. 15.14 den 1 juli 2010 var att kravet kvarstod. Den 6 juli kom ett förtydligande av detta svar att kravet gällde när ingen separation var nödvändig. Ytterligare ett förtydligande publicerat den 9 juli kom i samband med en fråga om innebörden av svaret den 6 juli 2010. Efter detta förtydligande förlängde Kommentus anbudstiden med fyra dagar, t.o.m den 16 juli 2010. Informationen publicerades via OPIC Tendsign och skickades via e-post till samtliga intressenter inklusive MOAB. Att MOAB inte förväntat sig ett svar innan den 12 juli eller kontrollerat om OPIC:s sida uppdaterats med ett svar kan inte läggas upphandlande enheter till last. En förlängning av anbudstiden till den 16 juli 2010 kan dock inte anses vara ett tillräckligt tidsutrymme för anpassning av anbud. MOAB har därmed genom de upphandlande myndigheternas agerande försatts i en situation där bolagets möjligheter att lämna ett anbud försämrats på ett sådant sätt att bolaget måste anse ha lidit skada eller riskerat att lida skada. Bristen är hänförlig till Förfrågningsunderlaget och kan därför inte åtgärdas på annat sätt än att upphandlingen görs om avseende Område B. Ansökan ska således bifallas i denna del.

Område B - brott mot transparensprincipen genom att utvärdering av anbud blir oförutsebar

Kravet på att upphandlingar ska genomföras på ett öppet sätt ger uttryck för principen om transparens och öppenhet, som bl.a. innebär att upphandlingsprocessen ska kännetecknas av förutsebarhet. En anbudsgivare ska genom förfrågningsunderlaget kunna få insikt i hur kvalifikationen och utvärderingen av anbud kommer att bedömas. Detta ska vara formulerat på ett sådant sätt att alla rimligt informerade och normalt omsorgsfulla anbudsgivare kan tolka kriterierna på samma sätt (se t.ex. EU-domstolens dom den 18 oktober 2001 i mål C-19/00, punkt 42). Emellertid medför de skiftande förhållanden som förekommer i det ekonomiska livet att även förfrågningsunderlag och utvärderingsmodeller som inte är optimalt utformade får godtas under förutsättning att de principer som bär upp LOU och EU-rätten inte träds för när (se RÅ 2002 ref. 50).

Det är den upphandlande myndigheten som står risken när det gäller frågan om underlaget i en upphandling är korrekt samt om upphandlingsförfarandet som sådant motsvarar de krav som ställs i LOU. En anbudsgivare som anser att upphandlande myndighet inte efterlevt dessa krav kan genom en överprövningsprocess få upphandlingen som sådan prövad av domstol. Det är då bolaget som har att visa på att de upphandlande enheterna har agerat i strid med LOU.

MOAB har påpekat att Förfrågningsunderlaget uppger att maximalt ett anbud på lokal nivå och ett anbud på länsnivå kommer att antas i Område B och att det anbud med lägsta pris ska antas. Detta leder till att två leverantörer som lämnat samma lägsta pris för olika geografiska områden inte kan veta vem av dem som kommer att uteslutas då Förfrågningsunderlaget inte beskriver metoden för uteslutning. Enligt MOAB blir utvärder-

ingen därför oförutsebar och villkorlig. De upphandlande myndighet har anfört bl.a. följande. Med hänsyn till den svenska postmarknadens utformning är det osannolikt att fler anbud med exakt samma pris skulle lämnas på samma geografiska anbudsområde. Detta har heller inte skett i Upphandlingen.

Av Förfrågningsunderlaget går inte att utläsa vilken leverantör som skulle ha valts om två leverantörer lämnat exakt samma pris på olika lokala områden. Förfrågningsunderlaget är således inte helt transparent i detta avseende. Med hänsyn till den svenska postmarknadens utformning anser förvaltningsrätten emellertid att det borde ha stått klart för MOAB att denna situation inte var särskilt sannolik. Denna brist på transparens kan därför inte anses vara så avgörande att den hindrat bolaget från att lämna ett anbud. Bolaget har därmed inte gjort sannolikt att förfrågningsunderlagets brist på transparens i detta avseende orsakat eller kan komma att orsaka skada för bolaget.

Vidare har MOAB anfört bl.a. följande. På Område B antas maximalt ett anbud på lokal nivå. Vissa länstäckande organisationer saknar anknytning till en viss kommun eller ett definierat postnummerområde inom ett län. Deras post distribueras utan fokus på någon särskild kommun eller något speciellt postnummerområde (i vart fall framgår sådant fokus inte av Förfrågningsunderlaget). En anbudsgivare kan därför inte veta med avseende på vilken kommun eller vilket postnummerområde han måste lämna ett s.k. "lokalt anbud" för att dessa organisationer ska ta hänsyn till anbudsgivaren i sin utvärdering avseende det anbud de vill anta "per kommun".

Förfrågningsunderlaget ger inte klarhet i hur kvalifikationen och utvärderingen av anbud kommer att bedömas avseende de organisationer

som saknar anknytning till viss kommun. Underlaget brister därför i transparens i denna del.

Posttjänster har en naturlig anknytning till ett visst område. Därav bör följa att en leverantör av posttjänster borde veta vilka områden som leverantören har möjlighet att lämna anbud på. Om anbud lämnas på dessa områden har en upphandlande myndighet därefter möjlighet att välja den leverantör som lämnat anbud med lägst pris på det område där myndigheten har behov av posttjänster. Ovan angivna bristande transparensen bör därmed inte utgöra ett hinder för en leverantör att lämna anbud. MOAB har inte angett att bolaget haft för avsikt att lämna anbud på någon specifik upphandlande myndighet som saknar anknytning till en viss kommun. Bolaget har inte heller på annat sätt gjort sannolikt att förfrågningsunderlagets bristande transparens i detta avseende orsakat eller kan komma att orsaka skada för bolaget.

Avsaknad av transparens avseende framtida volymer

De Upphandlande Myndigheterna kunde ha varit tydligare med att klargöra vilken distributionsform som kommer att användas i vilka situationer. Som ovan angetts får man dock godta utvärderingsmodeller som inte är optimalt utformade under förutsättning att de principer som bär upp LOU och EUrätten inte träds för när. Mot denna bakgrund anser förvaltningsrätten att inte heller det som anförts i denna del i tillräcklig grad visar på skäl som föranleder ett ingripande enligt LOU. Härvid har förvaltningsrätten särskilt beaktat att det tydligt framgår av Förfrågningsunderlaget att lägsta pris kommer att vara avgörande för de Upphandlande Myndigheterna inom samtliga områden. Det får således förutsättas att principen om lägsta pris kommer att styra även valet av distributionsform.

Detta innebär att upphandling ska göras om avseende Område B. I övrigt ska ansökan om överprövning avslås.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 2 (DV 3109/1A)

Ann-Jeanette Eriksson

rådman

Föredragande har varit förvaltningsrättsfiskal Johan Ndure

FÖRVALTNINGSRÄTTEN Bilaga 1**I STOCKHOLM**

Allmänna avdelningen

Meddelad i
StockholmMål nr
40555-10 m.fl.
Enhet 12

556035-0067 AB Familjebostäder (40659-10)
556035-1511 AB Stadsholmen (40661-10)
556035-9555 AB Stockholmskem (40663-10)
556475-6467 AB Stokab (40665-10)
212000-2262 Avesta kommun (40660-10)
212000-2882 Botkyrka kommun (40670-10)
212000-0050 Ekerö kommun (40671-10)
556354-2413 Elmia AB (40787-10)
212000-0282 Enköpings kommun (40752-10)
556458-1907 Eskilstuna Energi & Miljö AB (40683-10)
212000-0357 Eskilstuna kommun (40685-10)
556499-5909 Eskilstuna Kommunfastigheter AB (40686-10)
212000-2106 Fagersta kommun (40754-10)
212000-0332 Flens kommun (40688-10)
212000-1819 Forshaga kommun (41113-10)
556545-3445 Forshagabostäder AB (41119-10)
556060-6443 Gamleby Fastighets AB (40690-10)
212000-0803 Gotlands kommun (40555-10)
212000-1595 Grästorps kommun (40790-10)
212000-1637 Gullspångs kommun (40791-10)
212000-2064 Hallstahammars kommun (40755-10)
212000-1793 Hammarö kommun (41124-10)
556470-4426 Hammaröbostäder AB (41125-10)
212000-0084 Haninge kommun (40673-10)
556644-0201 Heby Fastigheter AB (40756-10)
556529-5093 Heby Gårdar AB (40757-10)
212000-2049 Heby kommun (40759-10)
212000-2254 Hedemora kommun (40662-10)
212000-1728 Hjo kommun (40792-10)
212000-0068 Huddinge kommun (40675-10)
212000-0241 Håbo kommun (40760-10)
556015-3354 Jönköpings Energi AB (40793-10)
212000-0530 Jönköpings kommun (40795-10)
212000-1629 Karlsborgs kommun (40796-10)
556507-4126 Karlskoga Energi & Miljö AB (41151-10)
212000-1991 Karlskoga kommun (41152-10)
556537-8964 Kils Avfallshantering AB (41129-10)
556221-4113 Kils Energi AB (41131-10)
212000-1751 Kils kommun (41134-10)
556506-8425 Kilsbostäder AB (41135-10)
556495-8261 Kilsvision AB (41137-10)
222000-2337 Klarälvens Samlingsförbund (41140-10)
212000-2429 Kramfors kommun (40669-10)
556477-1359 Kumla Bostäder AB (41154-10)

Allmänna avdelningen

556095-9693 Kumla Fastigheter AB (41155-10)
212000-1975 Kumla kommun (41158-10)
556705-2609 Kvälinge Fastighets AB (40692-10)
212000-2056 Kungsörs kommun (40761-10)
556455-0910 Kungsörs KommunTeknik AB (40762-10)
232 100-0298 Landstinget Gävleborg (40666-10)
232 100-0057 Landstinget i Jönköpings Län (40798-10)
232100-0024 Landstinget i Uppsala Län (40763-10)
232100-0156 Landstinget i Värmland (41146-10)
232100-0206 Landstinget Västernorrland (40672-10)
212000-2163 Leksands kommun (40664-10)
212000-0191 Lidingö stad (40676-10)
212000-1389 Lysekils kommun (40724-10)
556428-1466 Malå Bostaden AB (40776-10)
556221-5730 Malå Energi o Industri AB (40777-10)
212000-2866 Malå kommun (40779-10)
212000-1686 Mariestads kommun (40799-10)
212000-0480 Mjölby kommun (40696-10)
212000-2817 Motala kommun (40698-10)
212000-2007 Nora kommun (41160-10)
212000-2072 Norbergs kommun (40764-10)
212000-0753 Nybro kommun (40742-10)
212000-0548 Nässjö kommun (40800-10)
212000-0811 Olofströms kommun (40743-10)
556415-2436 Olofströms Kraft AB (40744-10)
556104-9940 Olofströms Näringsliv AB (40746-10)
556415-6445 Olofströmshus AB (40747-10)
556104-4727 Parken Zoo i Eskilstuna AB (40700-10)
232100-0255 Region Skåne (40614-10)
212000-0837 Ronneby kommun (40749-10)
556366-1437 Ronneby Miljö & Teknik AB (40750-10)
556007-9823 Råsunda Förstads AB (40679-10)
556490-9439 Savman AB (40801-10)
556601-2901 Sala Heby Energi AB (40765-10)
212000-2098 Sala kommun (40766-10)
212000-2023 Skinnskattebergs kommun (40767-10)
556034-8970 Skolfastigheter i Stockholm AB (40680-10)
212000-1710 Skövde kommun (40802-10)
212000-0183 Solna stad (40681-10)
556518-7175 Solna Vatten AB (40682-10)
212000-1322 Sotenäs kommun (40725-10)
802001-4778 Stiftelsen Hotellhem (40684-10)
556491-6798 Stockholm Business Region AB (40687-10)
556083-1306 Stockholm Business Region Development AB (40691-10)
556210-6855 Stockholm Vatten AB (40693-10)
556489-7899 Stockholm Vatten Utveckling AB (40694-10)
556175-1867 Stockholm Vatten VA AB (40695-10)

Allmänna avdelningen

556027-5736 Stockholm Visitors Board (40697-10)
232100-0016 Stockholms läns landsting (40699-10)
212000-0142 Stockholms stad (40701-10)
556057-8303 Stockholms Stads Bostadsförmedling AB (40703-10)
556026-1553 Stockholms Stadsteater AB (40705-10)
222000-0356 Storstockholms brandförsvaret (40706-10)
212000-0365 Strängnäs kommun (40702-10)
212000-2411 Sundsvalls kommun (40674-10)
212000-1843 Sunne kommun (41147-10)
556043-6429 Svenska Bostäder AB (40668-10)
556375-5668 Sävebo AB (40803-10)
212000-0563 Sävsjö kommun (40804-10)
556513-6263 Tanums Bostäder AB (40726-10)
556074-0739 Tanums Hamn Turism AB (40727-10)
212000-1348 Tanums kommun (40728-10)
556041-4582 Tidaholms Bostads AB (40805-10)
556063-9683 Tidaholms Energi AB (40806-10)
212000-1736 Tidaholms kommun (40807-10)
556060-6443 Tjustfastigheter AB (40704-10)
212000-1777 Torsby kommun (41159-10)
212000-0092 Tyresö kommun (40708-10)
212000-0118 Täby kommun (40710-10)
212000-1678 Töreboda kommun (40808-10)
212000-2627 Umeå kommun (40781-10)
212000-0019 Upplands Väsby kommun (40768-10)
212000-3005 Uppsala kommun (40769-10)
556025-0051 Uppsala Vatten och Avfall AB (40770-10)
556137-3589 Uppsalahem AB (40771-10)
212000-2825 Vadstena kommun (40709-10)
212000-1249 Varbergs kommun (40616-10)
212000-2908 Vaxholms stad (40711-10)
212000-0571 Vetlanda kommun (40809-10)
212000-0787 Vimmerby kommun (40712-10)
212000-1538 Vänersborgs kommun (40729-10)
212000-2841 Vännäs kommun (40782-10)
556050-3095 Västerviks Bostads AB (40713-10)
212000-0779 Västerviks kommun (40714-10)
556528-1416 Västerviks Kommuns Förvaltning AB (40715-10)
556528-1382 Västerviks Kraft Elnät AB (40716-10)
556045-6567 Västerviks Miljö & Energi AB (40718-10)
556735-7727 Västervik Resort AB (40719-10)
222000-1578 Västra Mälardalens Kommunalförbund (40773-10)
212000-0381 Ydre kommun (40720-10)
212000-0373 Ödeshögs kommun (40721-10)

HUR MAN ÖVERKLAGAR - PRÖVNINGSTILLSTÅND

Den som vill överklaga förvaltningsrättens beslut ska skriva till Kammarrätten i Stockholm. Skrivelsen ska dock skickas eller lämnas till förvaltningsrätten.

Överklagandet ska ha kommit in till förvaltningsrätten inom tre veckor från den dag då klaganden fick del av beslutet. Tiden för överklagandet för offentligpart räknas emellertid från den dag beslutet meddelades.

Om sista dagen för överklagandet infaller på lördag, söndag eller helgdag, midsommarafton, julafton eller nyårsafton räcker det att skrivelsen kommer in nästa vardag.

För att ett överklagande ska kunna tas upp i kammarrätten fordras att prövningstillstånd meddelas. Kammarrätten lämnar prövningstillstånd om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas, anledning förekommer till ändring i det slut vartill förvaltningsrätten kommit eller det annars finns synnerliga skäl att pröva överklagandet.

Om prövningstillstånd inte meddelas står förvaltningsrättens beslut fast. Det är därför viktigt att det klart och tydligt framgår av överklagandet till kammarrätten varför man anser att prövningstillstånd bör meddelas.

Skrivelsen med överklagande ska innehålla

1. den klagandes namn, personnummer, yrke, postadress och telefonnummer. Dessutom ska adress och telefonnummer till arbetsplatsen och eventuell annan plats där klaganden kan nås för delgivning lämnas om dessa uppgifter inte tidigare uppgetts i målet. Om någon person- eller adressuppgift ändras är det viktigt att anmälan snarast görs till kammarrätten,
2. det beslut som överklagas med uppgift om förvaltningsrättens namn, målnummer samt dagen för beslutet,
3. de skäl som klaganden anger till stöd för begäran om prövningstillstånd,
4. den ändring av förvaltningsrättens beslut som klaganden vill få till stånd,
5. de bevis som klaganden vill åberopa och vad han/hon vill styrka med varje särskilt bevis.

Skrivelsen ska vara undertecknad av klaganden eller hans ombud. Adressen till förvaltningsrätten framgår av beslutet. Om klaganden anlitar ombud ska denne sända in fullmakt i original samt uppge sitt namn, adress och telefonnummer.